

BIZNES LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISH VA TAQSIMLASHDA FOYDANING O‘ZIGA XOSLIKLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11396893>

Razzakov Jasur Xamraboyevich -
Toshkent moliya instituti professori, PhD,
+998 97 702 08 89

Annotatsiya. Mazkur tezisida biznes loyihalarini moliyalashtirish manbalari, xususan, taqsimlangan foydaning o‘ziga xos xususiyatlari turi olimlar fikrlari asosida o‘rganilgan. Shuningdek, biznes loyihalarini moliyalashtirishda taqsimlangan foydaning yutuqlari va xatolari yoritilgan. Joriy etilgan tadqiqotlar asosida tegishli xulosalar shakllantirilgan.

Tayanch so‘zlar: biznes loyihalarini, biznes loyihalarini moliyalashtirish, taqsimlangan foyda, moliyalashtirish manbalari.

Dunyodagi rivojlangan mamlakatlar amaliyotiga e’tibor qaratisa, iqtisodiyotni rivojlantirishdagi asosiy ishtirokchilar sifatida korporativ tarmoq vakillari namoyon bo‘ladi. Shuni takidlash joizki so‘nggi o‘n yilliklarda biznesni rivojlantirish va uni samarali moliyalashtirish masalalari bo‘yicha ko‘plab tadqiqotlar amalga oshirigani bejiz emas. Olib borilgan tadqiqotlar va izlanishlar natijasi o‘laroq bugungi kunda xalqaro amaliyotni biznesni moliyalashtirishning ko‘plab turlari yuzaga kelgan. Kompaniya o‘zining daromadliligi, mamlakatda fond bozorining holati, moliyaviy va investitsion infratuzilmaning imkoniyatlari, moliyalashtirish manbalaridan jalb qilinadigan kapital bahosi va ularning xususiyatlaridan kelib chiqqan holda moliyalashtirish manbasini tanlashi mumkin.

Biznesni loyihalarini moliyalashtirish manbalari tasnifi keng ko‘lamda o‘rganilgan bo‘lib, tadqiqotchilar tomonidan biznesni moliyalashtirishning turli manbalari bo‘yicha ko‘plab izlanishlar amalga oshirilgan. M. Staniewski va boshqa tadqiqotchilar olib borgan izlanishlarga ko‘ra “kapital bozori iqtisodiy o‘shishning harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. Tegishli moliyalashtirish shaklini tanlash

biznesning boshlang'ich bosqichida ham muvaffaqiyatning asosiy hal qiluvchi omili bo'lib chiqadi. Ko'pgina mamlakatlar amaliyotida eng katta kapital manbalari tadbirkorlarning o'z mablag'lari hisoblanadi"¹⁰. Ko'plab korporativ tuzilmalar biznesni moliyalashtirishda kapital bozoriga murojaat qilayotgan bo'lsada, kompaniya o'ziga mos moliyalashtirish manbasidan kapital jalb qilishi zarur. Chunki moliyalashtirish manbalarining hammasi ham kompaniyaga mos kelavermaydi.

O. Olamide "aniq reja asosida moliyalashtirilmagan kompaniya raqobatchilar va bozor yetakchilari bilan raqobatga kirishishda muammolarga duch keladi. Shu sababli biznes muvaffaqiyatiga erishishda aniq reja asosida moliyalashtirishga alohida e'tibor qaratish lozim"¹¹, deya fikr bildirgan. Bundan ko'rinadiki, kompaniya tomonidan o'ziga mos moliyalashtirish manbasining tanlanishi kompaniyaning bozordagi o'rnini belgilab berishga xizmat qiladi.

S. Hahn va S. Hossain "moliyaviy imkoniyatlar kompaniyaning strategik rivojlanishi va o'sishida muhim rol o'ynaydi. Yirik kompaniyalarning katta moliyaviy imkoniyatlarga ega bo'lishi tadbirkorlik tashabbuslarini va ish bilan ta'minlashni rag'batlantiradi. Biroq bunday imkoniyatlar mavjud bandlik va ularning ishlab chiqarish darajasi kabi biznes xususiyatlariga bog'liq.

Kichik korxonalar esa bozor o'zgarishlariga tez moslashuvchan bo'lsada, strategik kamchiliklarga olib kelishi mumkin bo'lgan kapital cheklovlariga duch keladi"¹², deya ta'kidlashgan.

Yuqoridagi olimlarning fikrlari va yondashuvlarini inobatga olgan holda ta'kidlash lozimki, biznesni loyihalarini moliyalashtirishda kompaniya o'zining imkoniyatlari, mavjud moliyalashtirish manbalari va ularning xususiyatlari, shuningdek, kapital bahosini inobatga olishi muhim hisoblanadi.

¹⁰ Marcin W. Staniewski, Tomasz Szopiński, Katarzyna Awru. Setting up a business and funding sources. // Journal of Business Research, 69 (2016) 2108–2112.

¹¹ Olusanmi Olamide. FUNDING YOUR BUSINESS. // Covenant University, Raising a new Generation of Leaders, 2021.

¹² Sejin Hahn, Sarafat Hossain. Impacts of COVID-19: Funding Business Operations and Adapting Marketing Strategies. // Umeå School of Business and Economics Master's Thesis in Business Administration I, 15 Credits, Spring 2021.

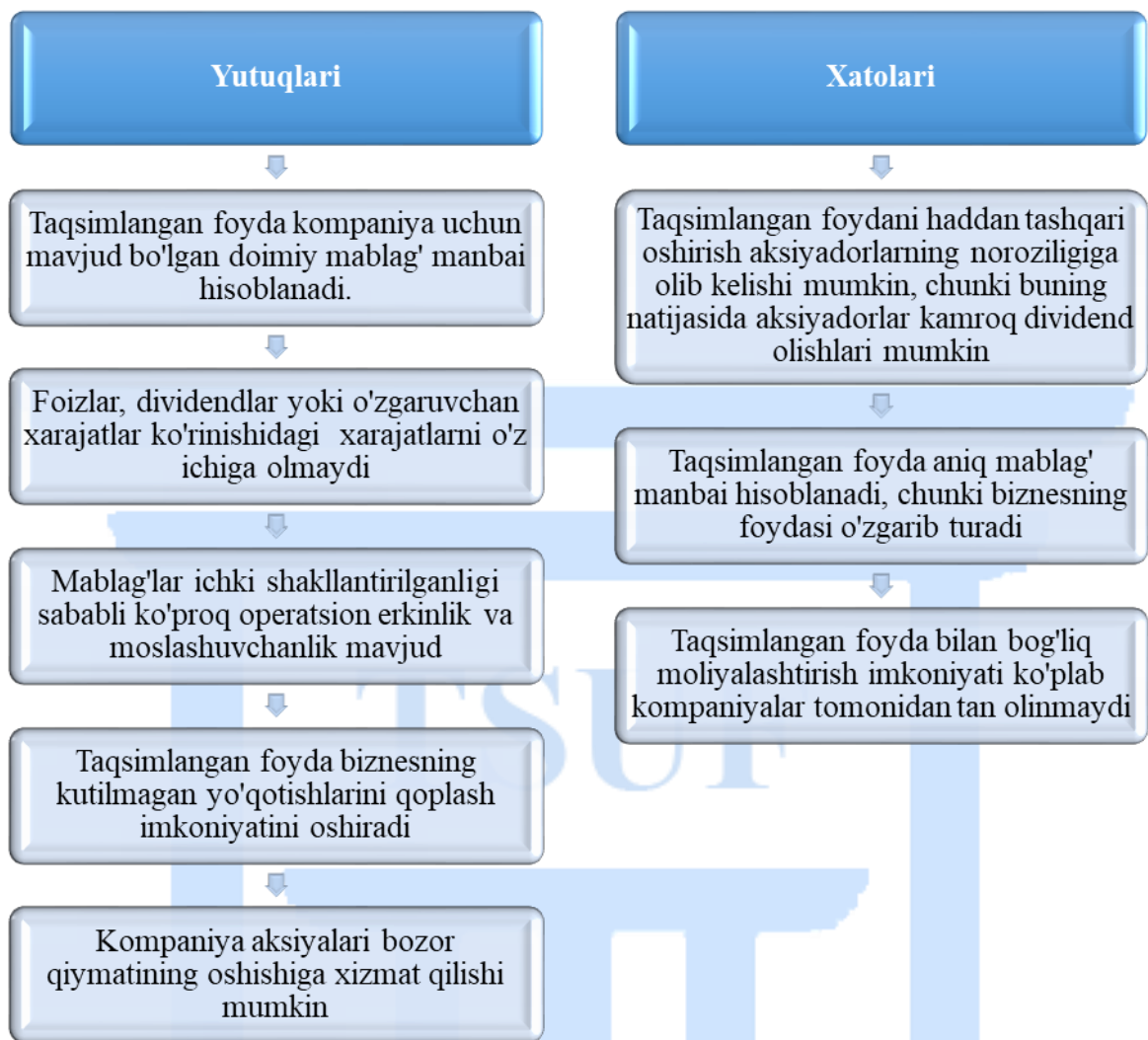
Biznes loyihalarini taqsimlanmagan foyda hisobidan moliyalashtirish amaliyotlari keng uchraydi va buning bir qator afzalliklari hamda kamchiliklari mavjud (1-rasm). Xususan, taqsimlanmagan foyda kompaniya uchun mavjud bo'lgan doimiy mablag' manbai hisoblanadi, taqsimlanmagan foyda foizlar, dividendlar yoki o'zgaruvchan xarajatlar ko'rinishidagi aniq xarajatlarni o'z ichiga olmaydi, shuningdek, mablag'lar ichki shakllantirilganligi sababli ko'proq operatsion erkinlik va moslashuvchanlik mavjud hamda biznesning kutilmagan yo'qotishlarini qoplash imkoniyatini oshiradi.

Taqsimlanmagan foyda kompaniya aksiyalari bozor qiymatining oshishiga xizmat qilishi mumkin. Biroq, biznesni moliyalashtirishda taqsimlanmagan foydadan foydalanishning bir qator kamchiliklari ham mavjud.

Birinchi, taqsimlanmagan foydani haddan tashqari oshirish aksiyadorlarning noroziligiga olib kelishi mumkin, chunki buning natijasida aksiyadorlar kamroq dividend olishlari mumkin.

Ikkinchi, taqsimlanmagan foyda noaniq mablag' manbai hisoblanadi, chunki biznesning foydasi o'zgarib turadi.

Uchinchi, taqsimlanmagan foyda bilan bog'liq moliyalashtirish imkoniyati ko'plab kompaniyalar tomonidan tan olinmaydi.

1-rasm. Biznesni moliyalashtirishda taqsimlangan foydaning afzalliklari va kamchiliklari¹³

Biznesni moliyalashtirish manbalari tasnifi va ularning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish asosida qator xulosalar shakllantirilgan.

Birinchi, biznesni moliyalashtirishda kompaniya o'zining imkoniyatlari, mavjud moliyalashtirish manbalari va ularning xususiyatlari, shuningdek, kapital bahosini inobatga olishi muhim hisoblanadi.

Ikkinchi, aniq reja asosida moliyalashtirilmagan kompaniya raqobatchilar va bozor yetakchilari bilan raqobatga kirishishda muammolarga duch keladi. Shu sababli biznes muvaffaqiyatiga erishishda aniq reja asosida moliyalashtirishga alohida e'tibor qaratish lozim.

¹³ Iqtisodiy adabiyotlar asosida muallif tomonidan shakllantirilgan

Uchinchidan, biznesni moliyalashtirishda kompaniyalar istiqbolli loyihalarni amalga oshirishda zarur mablag‘ hajmi hamda daromadligidan kelib chiqqan holda bir vaqtning o‘zida ichki va tashqi moliyalashtirish manbalaridan foydalanishi kompaniyaning faoliyat samaradorligini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Marcin W. Staniewski, Tomasz Szopiński, Katarzyna Awru. Setting up a business and funding sources. // *Journal of Business Research*, 69 (2016) 2108–2112.
2. Olusanmi Olamide. *FUNDING YOUR BUSINESS*. // Covenant University, Raising a new Generation of Leaders, 2021.
3. Sejin Hahn, Sarafat Hossain. Impacts of COVID-19: Funding Business Operations and Adapting Marketing Strategies. // Umeå School of Business and Economics Master's Thesis in Business Administration I, 15 Credits, Spring 2021.
4. Turayevich J. I. Akmal o‘g‘li, SM (2023) // *INVESTITSION LOYIHALARNI MOLİYALASHTIRISHDA TIKLANISH VA TARAQQIYOT JAMG‘ARMASINING O‘RNI*. *PEDAGOGS* jurnali. – T. 35. – №. 4. – C. 147-157.
5. Kobulov K. *INTERBUDGETARY EQUALIZATION IN FORMING THE INCOME POTENTIAL OF THE REGION* // *EPRA International Journal of Economics, Business and Management Studies (EBMS)*. – 2023. – T. 10. – №. 3. – C. 84-87.
6. Inomjon Jumaniyozov, 2018. "Impact of Development Finance Institutions on Economic Growth: Implications for Reconstruction and Development Fund of Uzbekistan," *International Journal of Management Science and Business Administration*, Inovatus Services Ltd., vol. 4(2), pages 84-88, January.